

Васіль ЗУЁНАК
АЗІРНУЎШЫСЯ, НЕ СКАМЯНЕЦЬ...

Серыя «Беларуская паэзія
XX стагоддзя»

Мн.: Мастацкая літаратура, 2013

З 1999 года ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» выходзіць серыя «Беларуская паэзія XX стагоддзя». Дзякуючы гэтым досцід кампактным па фармаце і аб'ёме кнігам можна атрымаць уяўленне пра лірычную творчасць класікаў і сучаснікаў М. Багдановіча, У. Дубоўкі, М. Танка, П. Панчанкі, У. Караткевіча, Р. Барадуліна, А. Пісьмянкова і іншых выбітных паэтаў. У 2013 г. гэты пачэсны шэраг папоўніў і зборнік яркага прадстаўніка філалагічнага пакалення, лаўрэата Дзяржаўнай прэміі В. Зуёнка. У кнігу «Азірнуўшыся, не скамянецць...» увайшлі выбраныя вершы і фрагменты з паэмнай пенталогіі «Пяцірэчча». Змешчаныя ў храналагічным парадку, яны ўяўляюць сабой своеасаблівую біяграфію пісьменніка — паказваюць, што

Наталля ЗАЯЦ

ПАЭТАВА СЯЛІБА

хвалявала аўтара на розных адрэзках літаратурнага і жыццёвага шляху.

Сам пералік назваў у гэтым месце кнігі выяўляе тэматычныя дамінанты лірыкі В. Зуёнка: «вайна», «прырода», «лес», «вёска», «горад», «памяць», «вечнасць», «слеза», «паэзія», «сусвет», «зоркі», «аголь» «сонца», «Чарнобыль», «сма», «хата», «двор», «Бог», «вечнасць», «малітва»... Акрамя таго, у змеце вызначаны геаграфічныя каардынаты быцця творчасці паэта: рака Няна, вёска Мачулішча, Халопенічы, Знацк... З самага пачатку, з другой паловы 1950-х, мастакоўскі погляд В. Зуёнка сягае ад вясковай хаты — да касмічных вышыняў, ад побыту звычайнага чалавека — да лёсу нацыі, ад маленькай былінкі — да «галактычных» філасофскіх праблем, ад гістарычных глыбіняў — да праекцый у будучыню.

Кніга сведчыць пра зацікаўленасць аўтара пытаннямі жыцця і смерці, маральнай чысціні асобы, узаемаадносін чалавека з прыродай, захавання нацыянальнай самабытнасці народа. На працягу стагоддзя яны паспяхова разглядаліся паэтам, набывалі ідэйна-сэнсавую аб'ёмнасць, шматграннасць і глыбіню. У творах раскрываецца глабальнае самаадчуванне лірычнага героя як часцінкі Сусвету: «Адзінота, самота, згрызота... — // А планета бушуе навокал... // І бяжым статкавацца, каб потым // Уцякаць — далёка-далёка... // Каб забыцца на шумны гармідар, // Засланіўшыся цішынёю... // Я не з тых, каб з такой піраміды // Зноў ляцець у натоўп галавою. // Што бяседы, што вечарынкі — // Я даўно за сабою пры-

кмеціў: // Мне хапае адной травінкі, // Каб не быць адзінокім у свеце...» Адзіным і непадзельным аб'ектам мастацкага даследавання, асабліва ў натурфіласофскай лірыцы, выступае трыяда «Прырода — Космас — Бог» ва ўзаемадачынненні з чалавекам. Паказальны ў гэтых адносінах верш-запавет 1994 года, прысвечаны ўнуку: «Знай: калі з'явіўся ты на свеце, // Значыць, хтосьці думаў пра цябе. — // Космасу, Прыроды, Бога дзеці — // Мы заслон Хаосу, што ў гульбе // Дзікага, сляпога беспрасвецця // Без душы і розуму гібеў. // Знай: усё асвечана ў Прыродзе — // Кожны мае свой высокі знак. // Вольны быць пад сонцам на выгодзе // Чалавек і дробненькі чарвяк, // То жыві і ты з усімі ў згодзе, // Злу не патакаючы аднак...»

Акрамя вершаў, у кнізе змешчаны фрагменты паэтычнага эпаса «Пяцірэчча». У томе выбранага пенталогія займае 83 старонкі — прыблізна трэцюю частку ад аб'ёму арыгінальнага тэксту. Безумоўна, такі спосаб прэзентацыі твора не самы лепшы, тым не менш урыўкі з паэм «Сяліба», «Прыцягненне», «Маўчанне травы», «Лукам'е» і «Падарожжа вакол двара» хоць і часткова, але даюць уяўленне пра ідэйна-эстэтычны змест пенталогіі «Лукам'е», «Сяліба» і «Прыцягненне». З'яднаны ў паэтычную трылогію пад агульнай назвай «Агонь і сонца» з аўтарскім падзагалоўкам «Паэма Радзімы». Агульнае для іх — клопат пра ўвесь Сусвет: ад берагоў рачукі Начы да недасяжных планет, ад даўняй крывіцкай сялібы да Сялібы-Зямлі. У трылогіі судакранаюцца розныя часавыя і прастора-

выя сферы: сівая мінуўшчына, глыбіні вякоў («Лукам'е») — сучаснасць (пераважна «Сяліба») — будучыня, касмічныя вышыні («Прыцягненне»). «Маўчаннем травы» і «Падарожжам вакол двара» аўтар аддае даніну павагі памяці бацькі Васіля Захаравіча і маці Куліны Канстанцінаўны. У абодвух творах праз апавед пра асабістае (лёс сваёй сям'і, страту маці) паэт стварае эпапею лёсу беларусаў на працягу шчодрога драматычнага падзеі XX стагоддзя: войны, калектывізацыя, рассяляньванне вёсак, Чарнобыль...

У выбранае ўключаецца толькі самае рэпрэзентатыўнае — тое, што найбольш ярка і годна характарызуе творчасць паэта. В. Зуёнку, доўгі час галоўнаму рэдактару часопісаў «Бярозка» і «Малодосць», добра вядома рэдактарская справа — які допыт найлепшым чынам паўплываў на мастацкую якасць і «выбракасць» уласнай паэзіі. Дарэчы, здадзені ў выдавецтва аўтарскі рукапіс утрымліваў намнога больш твораў. У кнігу ж увайшлі вершы, адабраныя рэдактарам В. Шніпам, які, відаць, кіраваўся ўласным адчуваннем слова ды прымаў пад увагу абмежаваны аб'ём серыі. Тым не менш нават у такой лаканічнай форме кніга «Азірнуўшыся, не скамянець...» паказвае багаты мастацкі плён В. Зуёнка — вынік яго паўвекавой літаратурнай дзейнасці. Будзем спадзявацца, знаёмства з гэтым томам «Беларускай паэзіі XX стагоддзя» стане добрым стымулам для аматараў літаратуры далучыцца да набытку выключна таленавітага сучаснага аўтара, заахвоціць прачытаць яго іншыя, народжаныя ўжо ў XXI стагоддзі, творы.

